

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ЛАДНЮК ВІКТОРІЯ РОСТИСЛАВІВНА

УДК 343.35:343.43

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРЕШКОДЖАННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ ТА ДЕПУТАТА
МІСЦЕВОЇ РАДИ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент
Бабаніна Вікторія Вікторівна,
Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри кримінального права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
академік Національної академії правових наук України,
заслужений діяч науки і техніки України

Костенко Олександр Миколайович,
Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України,
завідувач відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою

кандидат юридичних наук, доцент

Лісова Неля Валеріївна,
Тренінговий центр прокурорів України,
завідувач відділу організаційного забезпечення підготовки та
підвищення кваліфікації прокурорів

Захист відбудеться 08 липня 2020 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.007.03 у Національній академії внутрішніх справ за адресою:
03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії
внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий 05 червня 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. Г. Братель

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Необхідною передумовою належного захисту інтересів українського народу та держави, стабільного функціонування не лише законодавчої, а й інших гілок державної влади є належна діяльність народних депутатів України та депутатів місцевої ради. Так, народний депутат України як представник державної влади зобов'язаний дбати про благо України й добробут українського народу. Крім зазначеного, народний депутат України виконує низку інших функцій, зокрема: законодавчу, представницьку, установчу, програмну, зовнішньополітичну, контрольну, кадрову. Схожі повноваження на місцевому рівні здійснює депутат місцевої ради.

Створення перешкод у виконанні депутатами їхніх повноважень призводить до порушення нормальної роботи органів законодавчої влади та місцевого самоврядування, що негативно позначається на ефективності народовладдя в Україні. Держава гарантує народному депутату України та депутату місцевої ради необхідні умови для ефективного здійснення ними депутатських повноважень. Однією з форм державного захисту діяльності органів законодавчої влади та місцевого самоврядування від перешкоджання її здійснення з боку громадян, наділених владними повноваженнями, стало встановлення кримінальної відповідальності за перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради (ст. 351 КК України).

Згідно зі статистичними даними Генеральної прокуратури України, кількісні показники зареєстрованих злочинів стосовно перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради протягом останніх років засвідчують різну динаміку щодо кількості злочинів (за 2013 р. зареєстровано 79 таких злочинів, за 2014 р. – 40, за 2015 р. – 59, за 2016 р. – 111, за 2017 р. – 153, за 2018 р. – 145, за 2019 р. – 72)¹. Зазначене зумовлено певними недоліками досліджуваних норм, а також відсутністю теоретичних досліджень кримінально-правової характеристики перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради, що в комплексі призводить до відповідних труднощів під час кваліфікації цих злочинів, сприяє уникненню тими, хто їх учиняє, справедливої відповідальності. Підтвердженням окресленої позиції є думка більшості опитаних респондентів (91,8 %) стосовно недосконалої (неточної) норм, які передбачають відповідальність за перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради.

Питання кримінально-правової охорони діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради розглядали у своїх роботах такі вітчизняні вчені: Н. В. Акулова, П. С. Берзін, Р. В. Вереша, А. С. Габуда, О. М. Джу́жа, М. В. Довгаль, З. А. Загине́й, А. П. Закалюк, О. О. Кияшко, О. М. Костенко, В. В. Кузнецов, М. П. Куцевич, С. Я. Лихова, Н. В. Лісова, В. І. Осадчий, Є. В. Пилипенко, Н. К. Рудий, А. В. Савченко, О. О. Седлецький, О. С. Сотула, М. Х. Сулайманов, Є. Л. Таможник, М. В. Фоменко, В. В. Черней, С. С. Чернявський та ін. Безумовно, праці цих учених становлять суттєву наукову і практичну цінність, однак чимало питань, пов'язаних з ознаками складів злочинів, передбачених ст. 351 КК України, залишилися дискусійними, а деякі з них – недостатньо чи взагалі не дослідженими,

¹ Генеральна прокуратура України : [сайт]. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>.

висвітлені лише в коментарях до чинного КК України, підручниках із кримінального права, статтях у періодичних виданнях тощо.

Викладене засвідчує актуальність обраної теми та зумовлює необхідність поглибленого теоретичного аналізу кримінально-правової характеристики перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради. Дослідження надасть можливість сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення закону про кримінальну відповідальність у цій сфері та рекомендації щодо практики його застосування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Законів України «Про статус народного депутата України» від 17.11.1992 № 2790-XII; «Про статус депутатів місцевих рад» від 11.07.2002 № 93-IV; «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11.07.2001 № 2623-III; Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, ратифікованої Законом України від 21.11.2002 № 228-IV; Концепції реформування кримінальної юстиції України (Указ Президента України від 08.04.2008 № 311/2008); Плану заходів щодо реалізації цієї Концепції (розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.08.2008 № 1153-р); Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на 2015–2019 рр. (наказ МВС України від 16.03.2015 № 275); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр., схвалених рішенням Вченої ради академії від 26.12.2017 (протокол № 28).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 29.10.2015 (протокол № 20) та включено до переліку тем дисертаційних досліджень Національної академії правових наук України (№ 771, 2015 р.).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертації є комплексне та системне вивчення питань кримінально-правової характеристики перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради, формування на цій підставі пропозицій щодо удосконалення законодавства та доктринальних положень кримінального права, спрямованих на підвищення ефективності правозастосовної практики.

Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити такі *задачі*:

- визначити сучасний стан наукового розроблення кримінально-правової характеристики перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради, обґрунтувати систему методів дослідження;
- розглянути розвиток кримінально-правової охорони діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради за національним законодавством;
- узагальнити зарубіжну практику кримінально-правової охорони суспільних відносин у сфері діяльності народного депутата та депутата місцевої ради;
- з урахуванням сучасних досягнень теорії вітчизняного кримінального права окреслити зміст родового, видового та безпосереднього об'єктів досліджуваних складів злочинів, а також потерпілого від злочинних діянь, передбачених ст. 351 КК України;
- висвітлити теоретичні положення щодо особливостей проявів об'єктивної сторони перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради;
- вивчити ознаки суб'єкта досліджуваних складів злочинів, передбачених ст. 351 КК України;

- розкрити особливості суб'єктивної сторони складів злочинів, передбачених ст. 351 КК України;

- охарактеризувати особливості відмежування перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради від суміжних злочинів й адміністративного правопорушення;

- виокремити та розглянути проблемні питання кваліфікації злочинів, передбачених ст. 351 КК України.

- сформулювати й обґрунтувати конкретні пропозиції щодо необхідних змін і доповнень до змісту кримінально-правових норм, передбачених ст. 351 КК України.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері кримінально-правової охорони діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради.

Предмет дослідження – кримінально-правова характеристика перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради.

Методи дослідження репрезентовані системою загальнонаукових і спеціально-наукових методів, що забезпечили об'єктивний аналіз предмета дослідження та формування на цій підставі ґрунтовних висновків. З огляду на специфіку теми, мети, окреслених задач, об'єкта й предмета дослідження, використано такі методи: *історико-правовий* – для висвітлення етапів розвитку кримінально-правової охорони діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради за національним законодавством (підрозділ 1.2); *компаративістський (порівняльно-правовий)* – у процесі аналізу зарубіжного законодавства щодо кримінально-правової охорони діяльності народного депутата та депутата місцевої ради, а також для визначення спільних і відмінних положень кримінального законодавства України й іноземних держав стосовно зазначеної проблематики (підрозділ 1.3); *догматичний (логіко-юридичний)* – з метою встановлення неточностей та вивчення можливих шляхів удосконалення чинного законодавства України в цій сфері та практики його застосування (підрозділи 2.1, 2.2); *соціологічний* – під час проведення анкетування з питань кримінально-правової характеристики перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради (підрозділи 2.1, 2.2, 3.2); *системний* – для аналізу елементів досліджуваних складів злочинів та їхніх ознак (підрозділи 2.1, 2.2); *діалектичний* – для забезпечення розгляду взаємозв'язку єдностей і протилежностей під час дослідження кримінально-правових понять і категорій у контексті відповідальності за перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради (усі розділи); *метод аналізу словникових визначень* – для поглибленого аналізу понять категорійно-понятійного апарату теми дослідження (усі розділи); *статистичний* – при встановленні статистичних даних про кількість вчинених злочинів та вручених повідомлень про підозру за їх вчинення (розділи 2, 3); *індукції* – з метою формулювання загальних висновків на підставі формально-логічних умовиводів, удосконалення понятійно-категорійного апарату предмета дослідження (усі розділи); *дедукції* – під час виокремлення та характеристики критеріїв диференціації кримінальної відповідальності за перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради шляхом застосування правила співвідношення загального й часткового (розділи 2, 3).

Емпіричну базу дослідження становлять результати анкетування 430 працівників слідчих підрозділів Національної поліції в м. Києві та 10 областях України стосовно

питань кримінальної відповідальності за перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради; узагальнені результати вивчення 96 кримінальних проваджень, досудове розслідування яких розпочато за ст. 351 КК України, за період 2013–2019 рр.; статистичні дані Генеральної прокуратури України щодо кількості розпочатих кримінальних проваджень, у яких особам вручено повідомлення про підозру за вчинення злочинів, пов'язаних із перешкоджанням діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради, за 2013–2019 рр.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням, у якому надано розгорнуту кримінально-правову характеристику перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради. Конкретний внесок дисертантки в наукове розроблення зазначених положень полягає в обґрунтуванні пропозицій щодо вдосконалення змісту досліджуваних норм, які містять елементи наукової новизни та мають теоретичне й практичне значення, зокрема:

вперше:

– з урахуванням як конкретизації структури суспільних відносин об'єктів злочинів, передбачених ст. 351 КК України, так і позиції, згідно з якою назву розділу XV Особливої частини КК України доцільно викласти в такій редакції: «Злочини проти порядку публічного управління та публічного інформування», – аргументовано, що їхнім: 1) родовим об'єктом є відносини, які забезпечують охорону порядку публічного управління та публічного інформування; 2) видовим об'єктом є відносини, що забезпечують авторитет органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їхніх окремих представників; 3) основним безпосереднім об'єктом є відносини, які забезпечують встановлений порядок наділення, користування та непорушення загальновизнаного авторитету Верховної Ради України, окремих створених нею органів, народних депутатів України й депутатів місцевих рад; 4) додатковим обов'язковим об'єктом є відносини, що забезпечують такий порядок (дотримання норм законодавства) діяльності цих органів, службових і посадових осіб;

– обґрунтовано пропозицію включити до переліку потерпілих від злочину, передбаченого ч. 1 ст. 351 КК України, також: сільських, селищних, міських, районних у місті, районних, обласних голів, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, а до переліку потерпілих від злочину, передбаченого ч. 2 ст. 351 КК України, – комітети Верховної Ради України; тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України; спеціальні й тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України; постійні та тимчасові комісії Верховної Ради Автономної Республіки Крим; постійні комісії та тимчасові контрольні комісії місцевої (сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної) ради;

– зважаючи на співвідношення змісту нормативних конструкцій понять «недостовірна інформація» та «неправдива інформація», а також на відсутність системності й однозначності в нормативному використанні зазначених термінів у ст. 351 КК України, аргументовано доцільність внесення змін до диспозиції ч. 2 ст. 351 КК України, що передбачатимуть заміну слова «недостовірної» словом «неправдивої»;

– враховуючи, що в назві ст. 351 КК України міститься вказівка на двох не взаємозалежних потерпілих від цього злочину, а сполучник *та*, використаний законодавцем у чинній назві статті, значно звужує її сутність, запропоновано викласти її назву в такій редакції: «Перешкоджання діяльності народного депутата України *або* депутата місцевої ради»;

– з огляду на потреби правозастосовної практики та досвід законодавства зарубіжних країн, а також ураховуючи основоположний підхід до логічної побудови структури норм КК України, обґрунтовано необхідність передбачити кримінальну відповідальність за перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради загальним суб'єктом злочину, натомість вчинення зазначених діянь службовою особою або за попередньою змовою групою осіб доцільно визначити як кваліфікуючу ознаку цих складів злочинів;

– зважаючи на неповноту законодавчої конструкції поняття «службова особа», визначеного в ч. 3 ст. 18 КК України, запропоновано відносити до її кола також тих осіб, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням обліково-контрольних функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням;

– обґрунтовано доцільність конкретизації форми вини в тексті досліджуваних кримінально-правових норм шляхом доповнення диспозицій ч. 1 та 2 ст. 351 КК України перед словами «невиконання», «створення», «надання» словом «умисне», а слово «завідомо» з абзацу першого ч. 1 ст. 351 КК України виключити;

удосконалено:

– виокремлення за критерієм нормативного закріплення в історичних джерелах національного законодавства шести етапів розвитку кримінально-правової охорони діяльності представників державної влади, а саме: 1) формування передумов встановлення відповідальності за перешкоджання діяльності представників державної влади (1017–1528); 2) встановлення відповідальності за перешкоджання діяльності представників державної влади (1529–1565); 3) криміналізація діянь, що полягають у невиконанні законних вимог представників державної влади (1566–1648); 4) звуження кола осіб, щодо діяльності яких було встановлено кримінально-правову охорону (від представників органів державної влади до государя та членів його сім'ї) (1649–1844); 5) нормативне вдосконалення кримінальної відповідальності за перешкоджання діяльності представників державної влади (1845–2001); 6) розвиток кримінально-правової охорони діяльності народного депутата України, депутата місцевої ради за чинним КК України (з 2001 р. й по теперішній час);

– наукову позицію, згідно з якою перешкоджання діяльності народного депутата України може ставити під загрозу не тільки його особистий авторитет, а й авторитет законодавчого органу державної влади загалом, а перешкоджання діяльності депутата місцевої ради – авторитет такої ради. Перешкоджання діяльності комітетів, тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України, порушення авторитету цих органів тягне за собою порушення загального авторитету Верховної Ради України як законодавчого органу державної влади;

– позицію, що невиконання законних вимог народного депутата України, депутата місцевої ради, комітету або тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України як форма прояву об'єктивної сторони складів злочинів, передбачених

ст. 351 КК України, полягає або в невчиненні обов'язкових (відповідних) дій, або (та) у вчиненні дій, щодо яких є заборона чи обмеження;

дістало подальший розвиток:

– твердження, відповідно до якого диспозиції ч. 1 та 2 ст. 351 КК України є бланкетними й не конкретизують критерії та ознаки законності вимог відповідних органів чи службових або посадових осіб, тому ці вимоги слід визначати на підставі інших нормативно-правових актів, що регламентують права й обов'язки народних депутатів України, депутатів місцевих рад, комітетів або тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України;

– положення щодо моменту закінчення злочинів, передбачених ст. 351 КК України, які безпосередньо залежать від форми прояву суспільно небезпечного діяння, зокрема: 1) невиконання законних вимог – злочин слід вважати закінченим з моменту завершення терміну для виконання таких вимог; 2) створення перешкод у роботі – з моменту виникнення нових чи поновлення дії (впливу) раніше наявних факторів, обставин та умов, які заважають роботі; 3) надання неправдивої (недостовірної) інформації – з моменту надходження такої інформації до адресата;

– позиція щодо конкретизації вини у формі прямого умислу як ознаки суб'єктивної сторони складів злочинів, передбачених ст. 351 КК України, зміст якої полягає в: 1) інтелектуальному моменті – усвідомленні ознак: а) потерпілого (його статусу, тобто що ним є народний депутат України, депутат місцевої ради, комітет або тимчасова слідча комісія Верховної Ради України, змісту й характеру роботи, законності їхніх вимог); б) предмета злочину (неправдивості (недостовірності) інформації); в) власних суспільно небезпечних діянь (їхній зміст, спрямованість й інші ознаки); 2) вольовому моменті – бажанні вчинити відповідні суспільно небезпечні діяння (не виконувати законні вимоги народного депутата України, депутата місцевої ради, комітету чи тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України, створити перешкоди в їхній роботі чи надати їм неправдиву (недостовірну) інформацію);

– правила кваліфікації перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради в разі сукупності злочинів, а також при конкуренції кримінально-правових норм.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції мають прикладний характер, використовуються та можуть бути використані в:

законотворчій сфері – під час удосконалення положень законодавства, розроблення (опрацювання) законопроектів про внесення змін і доповнень до чинного КК України стосовно кримінальної відповідальності за перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради (лист Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 08.07.2019 № 04-18/12-1185);

практичній діяльності – для правильного й однозначного застосування ст. 351 КК України в процесі: кваліфікації злочинів проти діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради (акт Головного слідчого управління Національної поліції України від 31.05.2019); підготовки висновків до проєктів

підзаконних нормативно-правових актів (акт Департаменту юридичного забезпечення МВС України від 22.05.2018);

освітньому процесі – під час викладання та вивчення навчальних дисциплін «Кримінальне право. Загальна частина», «Кримінальне право. Особлива частина», «Особливості кваліфікації окремих видів злочинів» (акт Національної академії внутрішніх справ від 17.05.2019);

науково-дослідній діяльності – для подальшого розроблення теоретичних положень стосовно кримінально-правової охорони діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради, а також у процесі підготовки монографій та статей з кримінально-правових дисциплін (акт Національної академії внутрішніх справ від 15.05.2019).

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки та пропозиції, сформульовані під час дослідження, оприлюднено на: VI Всеукраїнській науково-теоретичній конференції «Правові реформи» (Київ, 16 жовтня 2014 р.); IX Всеукраїнській науково-практичній конференції, присвяченій Дню української писемності та мови, «Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи» (Київ, 27 листопада 2015 р.); VI Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції, присвяченій річниці проголошення Загальної декларації прав людини та Дню прав людини, «Стан дотримання прав людини в умовах сучасності: теоретичні та практичні аспекти» (Київ, 24 грудня 2015 р.); II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми кримінального права та процесу» (Кривий Ріг, 10 червня 2016 р.); науково-теоретичній конференції, присвяченій пам'яті видатного науковця О. Ф. Граніна, «Правоохоронна діяльність: історія, сучасний стан, перспективи розвитку» (Київ, 23 березня 2017 р.); IX Всеукраїнській науково-теоретичній конференції, присвяченій пам'яті професора П. П. Михайленка «Актуальні проблеми кримінального права» (Київ, 21 листопада 2018 р.); міжвузівському науково-практичному круглому столі «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (Київ, 22 березня 2019 р.); Всеукраїнській конференції «Вдосконалення правового механізму захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції» (Львів, 29 березня 2019 р.); Міжвузівській науково-практичній інтернет-конференції «Application of English Language in the Teaching of Criminal Legal Disciplines» (Kyiv, June 05, 2019).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено в 16 наукових публікаціях, серед яких п'ять статей – у наукових виданнях МОН України, визначених як фахові з юридичних наук, дві – у закордонних юридичних виданнях (Республіка Молдова), дев'ять – тези доповідей, які оприлюднено на науково-практичних і науково-теоретичних конференціях та круглих столах.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (340 найменування на 32 сторінках) і семи додатків на 30 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 255 сторінки, із них обсяг основного тексту – 193 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації, визначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету і задачі відповідно до визначених об'єкта та предмета дослідження, охарактеризовано її методологію, висвітлено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, апробацію, відомості щодо публікацій авторки, викладено основні положення щодо структури та обсягу дисертації.

Розділ 1 «Теоретичні, методологічні й правові засади дослідження кримінально-правової характеристики перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради» містить три підрозділи.

У *підрозділі 1.1 «Сучасний стан та методологія дослідження кримінально-правової характеристики перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради»* проаналізовано наукові праці, присвячені питанням перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради, що стали підґрунтям для комплексного та системного вивчення предмета дослідження, їх можна згрупувати за напрямками аналізу, а саме: кримінальної відповідальності за таке перешкоджання; кримінологічних, криміналістичних, кримінально-процесуальних та інших аспектів протидії перешкоджанню діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради; кримінальної відповідальності за перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради в контексті досліджень щодо перешкоджання діяльності інших осіб, вчинення опору та посягання на життя представника державної влади, втручання в роботу державного діяча тощо. Увагу акумульовано на певних особливостях, зокрема: у значній кількості праць проаналізовано положення вітчизняного або зарубіжного законодавства, у яке нині внесено відповідні зміни; недостатньо вивчено слідчу та судову практику щодо застосування кримінально-правових норм, які передбачають відповідальність за перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради.

Висвітлено положення про систему методів наукового пізнання, встановлено методологічну основу дослідження кримінально-правової характеристики перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради. Обґрунтовано, що теоретичними передумовами такого дослідження є, по-перше, вивчення сутності та меж наукових розробок стосовно кримінально-правової характеристики перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради, на підставі яких встановлено, що чимало питань, пов'язаних з ознаками складів злочинів, передбачених ст. 351 КК України, залишилися дискусійними, а деякі – недостатньо чи взагалі не дослідженими, зокрема висвітлені лише в коментарях до чинного КК України, підручниках із кримінального права, статтях у періодичних виданнях тощо; по-друге, правильне формулювання завдань дослідження, реалізацію яких представлено в пропозиціях щодо удосконалення чинного законодавства стосовно перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради.

У *підрозділі 1.2 «Історичний розвиток кримінально-правової охорони діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради»* досліджено генезу кримінально-правової охорони діяльності народного депутата та депутата місцевої ради. За критерієм нормативного закріплення виокремлено шість періодів розвитку кримінально-правових норм з означеної тематики: 1) формування передумов

встановлення відповідальності за перешкоджання діяльності представників державної влади (1017–1528); 2) встановлення відповідальності за перешкоджання діяльності представників державної влади (1529–1565); 3) криміналізація діянь, що полягали в невиконанні законних вимог представників державної влади (1566–1648); 4) звуження кола осіб, щодо діяльності яких було встановлено кримінально-правову охорону (від представників органів державної влади до государя та членів його сім'ї) (1649–1844); 5) нормативне вдосконалення кримінальної відповідальності за перешкоджання діяльності представників державної влади (1845–2001); 6) розвиток кримінально-правової охорони діяльності народного депутата України, депутата місцевої ради за чинним КК України (з 2001 р. й донині).

У підрозділі 1.3 *«Кримінальне законодавство зарубіжних країн про відповідальність за перешкоджання діяльності народного депутата та депутата місцевої ради»* узагальнено зарубіжний досвід кримінально-правової охорони діяльності народних депутатів та депутатів місцевих рад. Відповідальність за такі посягання передбачено, зокрема в: КК Австрії (§ 250, 269), Азербайджанської Республіки (ст. 277, 315), Данії (§ 119), Королівства Іспанії (ст. 498), Латвійської Республіки (ст. 270), Нідерландів (ст. 121, 124), Польщі (ст. 224), Республіки Білорусі (ст. 366), КК Республіки Болгарії (ст. 269), КК Республіки Вірменії (ст. 316), Республіки Казахстан (ст. 376, 379), Республіки Молдови (ст. 349), Російської Федерації (ст. 318), Франції (ст. 433-3, 433-6), ФРН (§ 113), Швейцарії (ст. 285, 286) та Грузії (ст. 349, 350, 353).

Позитивним аспектом компаративістського дослідження кримінально-правової характеристики перешкоджання діяльності народного депутата та депутата місцевої ради стали такі висновки: 1) розміщення цих норм переважно в главах (розділах) особливих частин КК, що передбачають відповідальність за злочини проти порядку управління; 2) потерпілими в досліджуваних злочинах є народний депутат чи депутат місцевої ради, народні засідателі, Національна рада, Федеральна рада, федеральні збори, парламент землі, уряд землі; 3) предмет злочинів – неправдива (недостовірна) інформація, речі матеріального світу; 4) описання ознак об'єктивної сторони досліджуваних злочинів передбачає три підходи залежно від форм її прояву, зокрема, таке перешкоджання: полягає лише у формі примусу їх до здійснення чи нездійснення певних дій (КК Нідерландів, Австрії, Республіки Болгарії, Франції); вчиняють ненасильницьким способом (КК Швейцарії, Грузії); може бути вчинене в будь-якій формі (надання неправдивої інформації, погрози чи застосування насильства до особи, яка виконує ці повноваження, застосування насильства щодо її близьких родичів тощо) (КК Данії, Республіки Казахстан). Способи вчинення злочину визначено по-різному: застосування насильства чи погрози його застосування як до особи, яка виконує ці повноваження, так і до її близьких родичів; шляхом підроблення або знищення документів; знищення або пошкодження майна; 5) суб'єкт цих злочинів загальний; вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб наявне в переважній більшості проаналізованих складів злочинів є кваліфікуючою ознакою; 6) суб'єктивна сторона аналізованих злочинів характеризується виною у формі прямого умислу, а мета переважно є її факультативною ознакою; мотивами вчинення таких злочинів є: корисливий, особистий інтерес, помста.

Розділ 2 «Об’єктивні та суб’єктивні ознаки перешкодження діяльності народного депутата та депутата місцевої ради» містить два підрозділи.

У підрозділі 2.1 *«Об’єктивні ознаки перешкодження діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради»* проаналізовано ознаки об’єкта та об’єктивної сторони складів злочинів, передбачених ст. 351 КК України.

Аргументовано, що родовим об’єктом злочинів, передбачених ст. 351 КК України, є відносини, що забезпечують охорону порядку публічного управління та публічного інформування (до державної влади й місцевого самоврядування загалом, органів державної влади та місцевого самоврядування, об’єднань громадян і журналістів). Видовим об’єктом досліджуваних злочинів є відносини, що забезпечують авторитет органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їхніх окремих представників (таке твердження поділяють 79,0 % респондентів). Безпосереднім об’єктом злочинів, передбачених ст. 351 КК України, є відносини, що забезпечують встановлений порядок наділення, користування та непорушення загальновизнаного авторитету Верховної Ради України, окремих створених нею органів, народних депутатів України й депутатів місцевих рад. Додатковим обов’язковим об’єктом таких злочинів є відносини, що забезпечують порядок дотримання норм законодавства щодо діяльності цих органів і посадових осіб.

Обов’язковою ознакою складів злочинів, передбачених ст. 351 КК України, є потерпілий – народний депутат України, депутат місцевої ради, комітет Верховної Ради України, тимчасова слідча комісія Верховної Ради України. До переліку потерпілих від злочину, передбаченого ч. 1 ст. 351 КК України, доцільно включити також: 1) сільських, селищних, міських, районних у місті, районних, обласних голів; 2) депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим. До переліку потерпілих від злочину, передбаченого ч. 2 ст. 351 КК України, слід віднести: 1) комітети Верховної Ради України (таке твердження поділяють 90,5 % респондентів); 2) тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України; 3) спеціальні й тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України; 4) постійні та тимчасові комісії Верховної Ради Автономної Республіки Крим; 5) постійні комісії та тимчасові контрольні комісії місцевої (сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної) ради (таке твердження поділяють 91,9 % респондентів).

Предметом досліджуваних злочинів є документи, недостовірна (неправдива) інформація, неправдиві, перекручені, такі, що не відповідають дійсності, відомості про події, факти чи явища та речі матеріального світу, з приводу яких або шляхом безпосереднього впливу на які вчиняють злочин). Обґрунтовано доцільність з метою використання єдиного поняття для позначення характеру інформації, яку передають, внести зміни до диспозиції ч. 2 ст. 351 КК України й замінити слово «недостовірної» словом «неправдивої» (таке твердження поділяють 93,3 % респондентів).

Науково доведено, що об’єктивна сторона досліджуваних складів злочинів характеризується суспільно небезпечними діями (як дією, так і бездіяльністю), що можуть полягати в: 1) невиконанні законних вимог народного депутата України, депутата місцевої ради (ч. 1 ст. 351 КК України), комітету або тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України (ч. 2 ст. 351 КК України); 2) створенні штучних перешкод у їхній роботі; 3) наданні неправдивої (недостовірної) інформації.

Перешкоджання діяльності народного депутата України може ставити під загрозу не тільки його особистий авторитет, а й авторитет законодавчого органу державної влади загалом, а перешкоджання діяльності депутата місцевої ради – авторитет такої ради як законодавчого органу місцевої влади. Це стосується і випадків перешкоджання діяльності комітетів, тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України. Невиконання як форму прояву об'єктивної сторони складів злочинів, передбачених ст. 351 КК України, слід розуміти або як невчинення відповідних дій, або (та) вчинення дій, щодо яких є заборона чи обмеження. Воно може стосуватися тільки законних вимог народного депутата України, депутата місцевої ради, комітету або тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України. Створення перешкод слід вважати створенням нових (які раніше не існували) або відновлення дії раніше наявних, але припинених факторів, обставин та умов, що заважають роботі народного депутата України, депутата місцевої ради, комітету або тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України. Вбачається, що такі діяння не повинні збігатися з невиконанням законних вимог або наданням неправдивої інформації. Створення перешкод засвідчує їх штучний характер, а тому обґрунтовано пропозицію стосовно доцільності вилучення додаткової вказівки в диспозиціях ч. 1 та 2 ст. 351 КК України на ознаку «штучності» перешкод (підтримали 92,8 % респондентів). Наданням неправдивої інформації є активні фізичні або інформаційні дії суб'єкта щодо вираження та доведення до адресата відповідних відомостей (відповідь на запит, отримання відповідних матеріалів, документів, висновків і рекомендації тощо).

Момент закінчення злочинів, передбачених ст. 351 КК України, безпосередньо залежить від форми прояву суспільно небезпечного діяння у випадку: невиконання законних вимог – злочин слід вважати закінченим з моменту завершення терміну для виконання таких вимог; створення перешкод у роботі – з моменту виникнення нових чи поновлення дії раніше наявних факторів, обставин та умов, які заважають роботі; надання неправдивої (недостовірної) інформації – з моменту надходження її до адресата. Назва ст. 351 КК України містить вказівку на двох не взаємозалежних потерпілих від цих злочинів, а сполучник *та*, використаний законодавцем у чинній назві статті, істотно звужує її сутність. На підставі зазначеного запропоновано викласти назву цієї статті в такій редакції: «Перешкоджання діяльності народного депутата України або депутата місцевої ради» (пропозицію поділяють 96,7 % респондентів).

У підрозділі 2.2 «Суб'єктивні ознаки перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради» на підставі до буквального тлумачення змісту диспозицій аналізованих норм, зазначено, що досліджувані злочини можуть бути вчинені тільки спеціальним суб'єктом – службовою особою. Зважаючи на неповноту законодавчої конструкції поняття «службова особа», визначеного в ч. 3 ст. 18 КК України, запропоновано відносити до її кола також тих осіб, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням обліково-контрольних функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням. Обґрунтовано доцільність з огляду на потреби правозастосовної практики й досвід законодавства зарубіжних країн, а також урахування основоположний підхід до логічної побудови структури норм КК України, передбачити настання кримінальної відповідальності за перешкоджання діяльності народного депутата України та

депутата місцевої ради загальним суб'єктом злочину (таке твердження поділяють 84,6 % респондентів), а вчинення зазначених діянь службовою особою або за попередньою змовою групою осіб доцільно визначити як кваліфікуючу ознаку цих складів злочинів (таке твердження поділяють 90,0 % респондентів).

Суб'єктивна сторона злочинів, передбачених ст. 351 КК України, характеризується умисною формою вини. При конкретизації ознак інтелектуального й вольового моментів вини цих злочинів встановлено, що особа повинна усвідомлювати: статус потерпілого (яким є народний депутат України, депутат місцевої ради, комітет чи тимчасова слідча комісія Верховної Ради України), а також законність їхніх вимог; предмет (за наявності – неправдивість інформації тощо); власні суспільно небезпечні діяння (їхній зміст, спрямованість тощо). Вольовий момент вини досліджуваних злочинів полягає в бажанні вчинити відповідні суспільно небезпечні діяння. Доведено необхідність конкретизувати форму вини в тексті досліджуваних кримінально-правових норм шляхом доповнення абзаців перших ч. 1 та 2 ст. 351 КК України перед словами «невиконання», «створення», «надання» словом «умисне», а слово «завідомо» з абзацу першого ч. 1 ст. 351 КК України виключити.

Розділ 3 «Відмежування перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради від суміжних злочинів та адміністративних правопорушень, особливості його кваліфікації» містить два підрозділи.

У підрозділі 3.1 «Відмежування перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради від суміжних злочинів та адміністративних правопорушень» досліджено особливості відмежовування злочинів, передбачених ст. 351 КК України, від суміжних злочинів, передбачених ст. 112, 157, 170, 171, 342, 344, 346, 351-1, 351-2, 358, 366, 386 КК України, та адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 188-19 КУпАП. Проаналізовано помилки органів досудового розслідування та судів, яких допускаються під час їх відмежування. Визначено суміжні (спільні) риси в їхніх елементах, виокремлено ознаки, за якими їх слід відмежовувати під час вирішення питань кримінально-правової кваліфікації. Встановлено низку характерних рис (ознак), за якими збігаються досліджувані суміжні злочини. Основними критеріями їх відмежування є: 1) безпосередній об'єкт посягання; 2) коло осіб, які є потерпілими, та вид їхньої діяльності; 3) спосіб вчинення злочину; 4) суб'єкт злочину; 5) вина, мотив і мета вчинення злочину.

У підрозділі 3.2 «Особливості кваліфікації перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради» розглянуто особливості кваліфікації перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради, що зумовлена ускладненою конструкцією складів злочинів, передбачених ст. 351 КК України, поєднанням у їх межах кількох потерпілих від злочинного посягання та альтернативних суспільно небезпечних діянь. Доведено можливість існування продовжуваного досліджуваного одиничного злочину, що виражається у вчиненні кількох об'єднаних єдиним умислом тотожних діянь щодо перешкоджання як однієї із форм об'єктивної сторони злочину, вчинених у різний час, однак об'єднані єдиним злочинним умислом, спрямованим на досягнення єдиної мети. Проаналізовано випадки неправильної офіційної кваліфікації дій службових осіб щодо перешкоджання діяльності народного депутата чи депутата місцевої ради в судовій практиці.

ВИСНОВКИ

У **висновках** здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення наукового завдання, що полягає в комплексному дослідженні кримінально-правової характеристики перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради й формуванні теоретичних положень, пропозицій, що відповідають вимогам наукової новизни, мають значення для науки та практики, зокрема:

1. Констатовано, що стан доктринального опрацювання досліджуваного кримінально-правового питання не цілком відповідає потребам правозастосування через фрагментарний характер його вивчення або недостатню аргументованість окремо сформульованих пропозицій. Наукові розробки із зазначеної тематики, що стали підґрунтям для комплексного та системного вивчення предмета дослідження, згруповано за напрямками вивчення перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради в аспекті: кримінальної відповідальності; кримінологічної, криміналістичної, кримінально-процесуальної та інших аспектів її протидії; кримінальної відповідальності за таке перешкоджання в контексті досліджень щодо перешкоджання діяльності інших осіб, здійснення опору та посягання на життя представника державної влади, втручання в його роботу тощо. Методологію дослідження кримінально-правової характеристики перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради становлять система наукових підходів, сукупність методів, що були використані у взаємодії для реалізації поставлених задач і формування на підставі цього аргументованих висновків.

2. За результатами аналізу історичних джерел національного законодавства за критерієм нормативного закріплення в частині кримінально-правової охорони діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради виокремлено шість періодів його розвитку, які формували заборону за такими етапами: формування передумов встановлення відповідальності за перешкоджання діяльності представників державної влади; встановлення відповідальності за перешкоджання діяльності представників державної влади; криміналізація діянь, що полягають у невиконанні законних вимог представників державної влади; звуження кола осіб, щодо діяльності яких було встановлено кримінально-правову охорону (від представників органів державної влади до государя та членів його сім'ї); нормативне вдосконалення кримінальної відповідальності за перешкоджання діяльності представників державної влади; розвиток кримінально-правової охорони діяльності народного депутата України, депутата місцевої ради за чинним КК України.

3. Узагальнено зарубіжну практику кримінально-правової охорони суспільних відносин у сфері захисту діяльності народного депутата та депутата місцевої ради, на підставі законодавчого закріплення форм прояву об'єктивної сторони досліджуваних складів злочинів виокремлено три підходи до описання її ознак, зокрема, таке перешкоджання: полягає лише у формі примусу їх до здійснення чи нездійснення певних дій; вчиняють ненасильницьким способом; може бути вчинене в будь-якій формі (надання неправдивої інформації, погрози чи застосування насильства до особи, яка виконує ці повноваження, застосування насильства щодо його близьких родичів тощо). Встановлено специфіку розміщення статей щодо охорони діяльності

народного депутата та депутата місцевої ради в розділах за злочини проти порядку управління. Особливість їх конструкції полягає в доволі широкому колі потерпілих, а предметом цих злочинів є неправдива (недостовірна) інформація, речі матеріального світу. У всіх проаналізованих злочинах суб'єкт загальний, а кваліфікуючою ознакою в більшості складів злочинів є вчинення його за попередньою змовою групою осіб. Суб'єктивна сторона характеризується виною у формі прямого умислу, мотивами в досліджуваних складах злочинів, за законодавством зарубіжних країн, є: корисливий, особистий інтерес, помста. Аналіз зарубіжного досвіду кримінально-правової охорони діяльності народних депутатів та депутатів місцевих рад став корисним під час розроблення оптимальних підходів до вдосконалення змісту ст. 351 КК України, зокрема щодо: визначення об'єкта злочину; доцільності перегляду (шляхом доповнення) кола потерпілих від злочину; визнання суб'єктом досліджуваного злочину не лише спеціального (службової особи), а й загального.

4. Родовим об'єктом злочинів, передбачених ст. 351 КК України, є відносини, що забезпечують охорону порядку публічного управління та публічного інформування. Видовим об'єктом є відносини, що забезпечують авторитет органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їхніх окремих представників. Основним безпосереднім об'єктом злочинів, передбачених ст. 351 КК України, є відносини, що забезпечують встановлений порядок наділення, користування та непорушення загальновизнаного авторитету Верховної Ради України, окремих створених нею органів, народних депутатів України й депутатів місцевих рад, а додатковим обов'язковим об'єктом таких злочинів є відносини, що забезпечують такий порядок (дотримання норм законодавства) діяльності цих органів і посадових осіб.

Потерпілими від злочинів, передбачених ст. 351 КК України, є народний депутат України та депутат місцевої ради, комітет Верховної Ради України, тимчасова слідча комісія Верховної Ради України. Науково доведено доцільність включити до переліку потерпілих від злочину, передбаченого ч. 1 ст. 351 КК України, також: сільських, селищних, міських, районних у місті, районних, обласних голів, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, а до переліку потерпілих від злочину, передбаченого ч. 2 ст. 351 КК України, слід віднести: комітети Верховної Ради України; тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України; спеціальні й тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України; постійні та тимчасові комісії Верховної Ради Автономної Республіки Крим; постійні комісії та тимчасові контрольні комісії місцевої (сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної) ради.

Зважаючи на співвідношення змісту нормативних конструкцій понять «недостовірна інформація» та «неправдива інформація», а також на відсутність системності й однозначності в нормативному використанні аналізованих термінів за змістом ст. 351 КК України, обґрунтовано доцільність внести зміни до диспозиції ч. 2 ст. 351 КК України, замінивши слово «недостовірної» словом «неправдивої».

5. Науково доведено, що об'єктивна сторона досліджуваних складів злочинів характеризується суспільно небезпечними діями (як дією, так і бездіяльністю), що можуть полягати в: 1) невиконанні законних вимог народного депутата України, депутата місцевої ради (ч. 1 ст. 351 КК України), комітету або тимчасової слідчої

комісії Верховної Ради України (ч. 2 ст. 351 КК України); 2) створенні штучних перешкод у їхній роботі; 3) наданні неправдивої (недостовірної) інформації.

Доведено, що невиконання як форму прояву об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 351 КК України, слід розглядати як невчинення обов'язкових (відповідних) дій, так і вчинення дій, щодо яких є заборона чи обмеження. Однак невиконання може стосуватися тільки законних вимог народного депутата України, депутата місцевої ради, комітету або тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України. Створенням перешкод необхідно вважати створення нових (які раніше не існували) або відновлення дії раніше наявних, але припинених факторів, обставин та умов, які заважають роботі народного депутата України, депутата місцевої ради, комітету або тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України. Водночас створення перешкод засвідчує їх штучний характер, а тому обґрунтовано пропозицію стосовно доцільності вилучення додаткової вказівки в диспозиціях ч. 1 та 2 ст. 351 КК України на ознаку «штучності» перешкод (таке твердження поділяють 92,8 % респондентів). Наданням неправдивої інформації є активні фізичні або інформаційні дії суб'єкта щодо вираження та доведення до адресата відповідних відомостей.

Момент закінчення злочинів, передбачених ст. 351 КК України, безпосередньо залежить від форми прояву об'єктивної сторони: невиконання законних вимог – з моменту вичерпання терміну для виконання таких вимог; створення перешкод у роботі – з моменту виникнення нових чи поновлення дії (впливу) раніше наявних факторів, обставин та умов, які заважають роботі; надання недостовірної інформації – з моменту надходження такої інформації до адресата.

Назва ст. 351 КК України містить вказівку на два взаємозалежних потерпілих від цього злочину, а сполучник *та*, використаний законодавцем у нині чинній назві норми, значно звужує її сутність. У зв'язку із цим запропоновано змінити назву статті та викласти її в такій редакції: «Перешкоджання діяльності народного депутата України *або* депутата місцевої ради» (таке твердження поділяють 96,7 % респондентів).

6. Суб'єкт злочину, передбаченого ст. 351 КК України, спеціальний – службова особа. Ураховуючи потреби правозастосовної практики та досвід законодавства зарубіжних країн, а також основоположний підхід до логічної побудови структури норм КК України, обґрунтовано необхідність передбачити настання кримінальної відповідальності за перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради загальним суб'єктом злочину, а вчинення зазначених діянь службовою особою або за попередньою змовою групою осіб доцільно визначити як кваліфікуючу ознаку цих складів злочинів.

7. Зважаючи на вольові й інтелектуальні ознаки суб'єктивної сторони складів злочинів, передбачених ст. 351 КК України, що характеризуються виною у формі прямого умислу, обґрунтовано позицію щодо конкретизації форми вини в тексті досліджуваних кримінально-правових норм шляхом доповнення диспозицій ч. 1 та 2 ст. 351 КК України перед словами «невиконання», «створення», «надання» словом «умисне», а слово «завідомо» з абзацу першого ч. 1 ст. 351 КК України виключити.

8. Досліджено особливості відмежування злочинів, передбачених ст. 351 КК України, від суміжних злочинів, передбачених ст. 112, 157, 170, 171, 342, 344, 346, 351-1, 351-2, 358, 366, 386 КК України, та адміністративного правопорушення,

передбаченого ст. 188-19 КУпАП. Проаналізовано помилки органів досудового розслідування і судів, яких допускаються під час відмежування цих злочинів. Визначено суміжні (спільні) риси в їхніх елементах, виокремлено ознаки, за якими їх слід відмежовувати під час вирішення питань кримінально-правової кваліфікації. Встановлено, що основними критеріями їх відмежування є: 1) безпосередній об'єкт посягання; 2) коло осіб, які є потерпілими, та вид їхньої діяльності; 3) спосіб вчинення злочину; 4) суб'єкт злочину; 5) вина, мотив та мета вчинення злочину.

9. Висвітлено основні правила кваліфікації в разі вчинення перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради при сукупності злочинів, а також при конкуренції кримінально-правових норм. Обґрунтовано можливість існування продовжуваного досліджуваного одиничного злочину, що виражається у вчиненні кількох об'єднаних єдиним умислом тотожних діянь щодо перешкоджання як однієї із форм об'єктивної сторони злочину, вчинених у різний час, однак об'єднані єдиним злочинним умислом, спрямованим на досягнення єдиної мети.

10. На підставі проведеного дослідження особливостей кримінально-правової характеристики перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради розроблено пропозиції для удосконалення досліджуваної статті та запропоновано її нову редакцію:

«Стаття 351. Перешкоджання діяльності народного депутата України або депутата місцевої ради

1. Умисне невиконання законних вимог народного депутата України, депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласного, районного, міського, селищного, сільського голови, депутата сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради, умисне створення штучних перешкод у їх роботі, умисне надання їм неправдивої інформації, –

караються штрафом від ста до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Умисне невиконання законних вимог комітетів Верховної Ради України, тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України, спеціальних чи тимчасових спеціальних комісій Верховної Ради України, постійних чи тимчасових комісій Верховної Ради Автономної Республіки Крим, постійної комісії чи тимчасової контрольної комісії місцевої (сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної) ради, умисне створення штучних перешкод у їх роботі, умисне надання неправдивої інформації, –

караються штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою з використанням свого службового становища чи за попередньою змовою групою осіб, –

караються обмеженням волі на строк до семи років, позбавленням волі на строк від трьох до семи років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від двох до трьох років».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Ладнюк В. Р. Історичні аспекти розвитку кримінальної відповідальності за перешкоджання діяльності народного депутата та депутата місцевої ради. *Право UA*. 2016. № 2. С. 222–229.
2. Ладнюк В. Р. Визначення кола потерпілих від злочину, передбаченого ч. 2 ст. 351 Кримінального кодексу України. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 170–176.
3. Ладнюк В. Р. Щодо питання про визначення родового та видового об'єктів злочину, передбаченого ст. 351 КК України. *Право і суспільство*. 2018. № 2. Т. 2. С. 184–189.
4. Ладнюк В. Р. Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 351 КК України. *Судова та слідча практика в Україні*. 2018. Вип. 8. С. 45–50.
5. Ладнюк В. Р. Невиконання законних вимог як форма прояву об'єктивної сторони перешкоджання діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради. *Верховенство права*. 2019. № 1. С. 219–225.
6. Ладнюк В. Р. Службова особа як суб'єкт злочину, передбаченого ст. 351 КК України. *Європейські перспективи*. 2019. № 2. С. 168–174.
7. Ладнюк В. Р. Предоставление заведомо ложной или недостоверной информации как форма проявления объективной стороны преступления, предусмотренного ст. 351 УК Украины. *Leges et vita (Закон и Жизнь)*. 2019. № 4/2. С. 107–110.
8. Ладнюк В. Р. Внесення змін до референтного законодавства України – ще один крок до модернізації Конституції України. *Правові реформи*: матеріали VI Всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 16 жовт. 2014 р.). Київ, 2014. С. 186–188.
9. Ладнюк В. Р. Передумови дослідження кримінальної відповідальності за перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи*: матеріали IX Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. Дню української писемності та мови (Київ, 27 листоп. 2015 р.). Київ, 2015. С. 259–262.
10. Ладнюк В. Р. Комітети та тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України як потерпілі від злочину, передбаченого ч. 2 ст. 351 КК України. *Стан дотримання прав людини в умовах сучасності: теоретичні та практичні аспекти*: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Київ, 24 груд. 2015 р.). Київ, 2015. С. 180–183.
11. Ладнюк В. Р. Тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України як потерпілі від злочину, передбаченого ч. 2 ст. 351 КК України. *Актуальні проблеми кримінального права та процесу*: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 10 черв. 2016 р.). Кривий Ріг, 2016. С. 115–118.
12. Ладнюк В. Р. Надання завідомо неправдивої інформації або надання недостовірної інформації як форми прояву суспільно небезпечного діяння об'єктивної сторони перешкоджання діяльності народного депутата України чи депутата місцевої ради. *Правоохоронна діяльність: історія, сучасний стан, перспективи розвитку*: матеріали наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті видатного науковця О. Ф. Граніна (Київ, 23 берез. 2017 р.). Київ, 2017. С. 80–82.
13. Ладнюк В. Р. Методологічні засади дослідження кримінальної відповідальності за перешкоджання діяльності народного депутата України чи

депутата місцевої ради. *Актуальні проблеми кримінального права* : матеріали ІХ Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 21 листоп. 2018 р.). Київ, 2018. С. 396–400.

14. Ладнюк В. Р. Структура суспільних відносин як обов'язкова ознака основного безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 351 КК України. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвузів. наук.-практ. круглого столу (Київ, 22 берез. 2019 р.). Київ, 2019. С. 298–302.

15. Ладнюк В. Р. Створення штучних перешкод у роботі народного депутата України чи депутата місцевої ради або комітету чи тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України як форма прояву об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 351 КК України. *Вдосконалення правового механізму захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції* : матеріали Всеукр. конф. (Львів, 29 берез. 2019 р.). Львів, 2019. С. 217–220.

16. Ladniuk V. The creation of artificial barriers as a form of manifestation of objective side of impediment of activities of people's deputy of Ukraine and deputy of local council. *Application of English Language in the Teaching of Criminal Legal Disciplines* : materials of Interuniversity Scientific and Practical Internet Conference (Kyiv, June 05, 2019). Kyiv, 2019. P. 67–70.

АНОТАЦІЯ

Ладнюк В. Р. Кримінально-правова характеристика перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2020.

Дисертація є комплексним науковим монографічним дослідженням питань кримінально-правової характеристики перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради. Проаналізовано теоретичні, методологічні та правові засади її дослідження. Здійснено історичний аналіз законодавства України та порівняльно-правове дослідження норм КК зарубіжних країн у контексті захисту діяльності народного депутата та депутата місцевої ради. Охарактеризовано об'єктивні та суб'єктивні ознаки складів злочинів, передбачених ст. 351 КК України, висвітлено особливості їх відмежування від суміжних злочинів та адміністративного правопорушення. З огляду на конструкцію досліджуваних норм, запропоновано правила її кваліфікації за сукупністю та при конкуренції кримінально-правових норм. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства за перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради та рекомендації щодо практики його застосування.

Ключові слова: перешкоджання діяльності, невиконання законних вимог, народний депутат України, Верховна Рада України, депутат місцевої ради, комітет, тимчасова слідча комісія, штучна перешкода, неправдива інформація.

АННОТАЦИЯ

Ладнюк В. Р. Уголовно-правовая характеристика препятствования деятельности народного депутата Украины и депутата местного совета. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2020.

Диссертация является комплексным научным монографическим исследованием вопросов уголовно-правовой характеристики препятствования деятельности народного депутата Украины и депутата местного совета. В работе проанализированы теоретические, методологические и правовые основы ее исследования. Рассмотрено историческое развитие уголовного национального законодательства о защите деятельности народного депутата Украины и депутата местного совета, выделены шесть исторических этапов развития уголовной ответственности за подобные преступления. Осуществлен сравнительно-правовой анализ законодательства Украины и зарубежных стран в контексте уголовно-правовой охраны деятельности народного депутата и депутата местного совета. Особенность их конструкции состоит в совершении преступления по предварительному сговору группой лиц, общим субъектом, а также наличие достаточно широкого круга потерпевших, а предметом этих преступлений являются неправдивая информация, предметы материального мира, мотивы корыстные, личностные или месть.

Конкретизированы родовой, видовой и непосредственный объекты анализируемых составов преступлений. Обосновано, что потерпевшими исследуемых преступлений являются народный депутат Украины, депутат местного совета (депутат сельского, поселкового, городского, районного в городе, районного, областного совета), комитет Верховного Совета Украины, временная следственная комиссия Верховного Совета Украины. Доказана целесообразность дополнения перечня потерпевших от преступления, предусмотренного ч. 1 ст. 351 УК Украины, также: сельским, поселковым, городским председателем, районным в городе, районным, областным председателем, депутатом Верховного Совета Автономной Республики Крым, а к перечню потерпевших от преступления, предусмотренного ч. 2 ст. 351 УК Украины, нужно отнести: комитеты Верховного Совета Украины, временные следственные комиссии Верховного Совета Украины, специальные и временные специальные комиссии Верховного Совета Украины, постоянные и временные комиссии Верховного Совета Автономной Республики Крым, постоянные комиссии и временные контрольные комиссии местного (сельского, поселкового, городского, районного в городе, районного, областного) совета. Аргументирована необходимость внесения изменения в диспозицию ч. 2 ст. 351 УК Украины и замены термина «недостоверной» термином «неправдивой». Препятствование деятельности народного депутата Украины может ставить под угрозу не только его личный авторитет, но и авторитет законодательного органа государственной власти в целом, а препятствование деятельности депутата местного совета – авторитет такого совета. Создание препятствий свидетельствует об их искусственном характере, а поэтому обосновано предложение, согласно которому дополнительное указание в диспозициях ч. 1 и 2 ст. 351 УК Украины на признак «искусственности» препятствий следует исключить.

Момент окончания исследуемых преступлений непосредственно зависит от формы проявления объективной стороны. Доказано целесообразность внесения при этом название статьи изложить ее в соответствии с содержанием нормы. Учитывая потребности правоприменительной практики и опыт законодательства зарубежных стран, а также основоположный подход к логической нормализации структуры норм УК Украины, аргументирована необходимость признать совершение данных преступлений общим субъектом; препятствование служебным лицом или по предварительному сговору группой лиц следует определить как квалифицирующий признак этих составов преступлений.

Обосновано позицию относительно конкретизации формы вины в исследуемых уголовно-правовых нормах путем дополнения ч. 1 и 2 ст. 351 УК Украины перед словами «невыполнение», «создание», «предоставление» словом «умышленно», а слово «заведомо» из ч. 1 ст. 351 УК Украины исключить. Раскрыты особенности отграничения преступлений, предусмотренных ст. 351 УК Украины, от смежных преступлений, предусмотренных ст. 112, 114-1, 157, 170, 171, 342, 344, 346, 351-1, 351-2, 358, 366, 386 УК Украины, и административного правонарушения, предусмотренного ст. 188-19 КУоАП. Разработаны правила квалификации по совокупности и при конкуренции уголовно-правовых норм. Сформулированы предложения по совершенствованию законодательства и рекомендации по практике его применения.

Ключевые слова: препятствование деятельности, невыполнение законных требований, народный депутат Украины, Верховный Совет Украины, депутат местного совета, комитет, временная следственная комиссия, искусственное препятствие, ложная информация.

SUMMARY

Ladniuk V. The criminal legal characteristic of the obstruction to the activity of the People's Deputy of Ukraine and the deputy of the local council. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Dissertation for a Candidate of Legal Sciences degree on specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology, Penal Law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2020.

This dissertation is a complex scientific monographic research of problems of criminal legal characteristic of the obstruction to the activity of the People's Deputy of Ukraine and the deputy of the local council. Theoretical-methodological and legal basis of its research have been analyzed. Historical and comparative legal analysis of legislation of Ukraine and foreign countries in the context of People's Deputy of Ukraine and deputy of the local council professional activity protection has been carried out. The objective and subjective features of the crime stipulated by Art. 351 of the Criminal Code of Ukraine, peculiarities of its separation from contiguous crimes have been characterized. With regard to complicated structure of the norm under research the rules of its qualification in cases of repetition of crimes and competition of criminal legal norms have been developed. Suggestions to improve current legislation and practice of its application have been formulated.

Key words: obstruction of activity, failure to comply with legitimate demands, the people's deputy of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine, the deputy of the local council, committee, temporary investigative commission, artificial obstacle, false information.